

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA VATANPARVARLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA JADID PEDAGOGIK MEROSINING O'RNI

Ibragimov Lazizbek Umidjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich 24.124 guruh

Annotatsiya: *Ushbu maqola bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida jadid pedagogik merosining o'rnini ilmiy asosda tahlil qiladi. Tadqiqot nazariy va empirik usullar – adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatuv, so'rovnoma va intervyu – orqali amalga oshirildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, jadid pedagogik merosi bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirishning samarali vositasi bo'lib, milliy qadriyatlar, axloqiy-estetik kompetensiyalar va shaxsiy namuna orqali pedagogik jarayonning sifatini oshiradi. Tadqiqot davomida interaktiv va loyiha asosidagi metodlar jadid merosining zamonaviy ta'lim jarayoniga integratsiyasini ta'minlashda muhim rol o'ynashi aniqlangan.*

Kalit so'zlar: *Vatanparvarlik kompetensiyasi, jadid pedagogik merosi, bo'lajak o'qituvchilar, milliy ma'naviyat, pedagogik metodlar, interaktiv o'qitish*

KIRISH

So'nggi yillarda milliy ta'lim tizimida vatanparvarlik masalalari, milliy g'oya va ma'naviyatni shakllantirish pedagogik jarayonlarning markaziy yo'nalishiga aylangan. Ayniqsa, pedagogika nazariyasi va amaliyotida vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar yosh avlodni milliy qadriyatlar, tarixiy meros va jamiyatga sodiqlik ruhida tarbiyalash zaruratini kuchaytirmoqda. Shu nuqtai nazardan, XX asr boshlarida yuzaga kelgan jadid pedagogik merosi zamonaviy ta'limda o'zining o'rni va ahamiyatini saqlab qolmoqda. Jadidlar, milliy ma'rifatni rivojlantirish va yoshlarni demokratik, bilimga intiluvchan, millatparvar shaxs sifatida shakllantirish masalasini asosiy vazifa sifatida ko'rganlar. Ularning pedagogik tajribalari, didaktik yondashuvlari va tarbiyaviy metodikalari bugungi kunda ham pedagogik nazariya va amaliyotda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishning samarali vositalari sifatida qadrlanadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlikni shakllantirish faqatgina tarixiy bilimlar yoki siyosiy tushunchalarni o'rgatish bilan cheklanmaydi, balki tarbiyaviy metodlar, ma'naviy-estetik ta'sir va shaxsiy namuna orqali amalga oshiriladi. Shu jihatdan, jadid pedagogik merosi pedagogik jarayonlarni tizimli, intellektual va axloqiy asosda qurishning o'ziga xos metodologik manbai sifatida namoyon bo'ladi.

Ushbu maqola bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirish jarayonida jadid pedagogik merosining nazariy va amaliy o'rnini aniqlash, metodik tavsiyalar ishlab chiqish va ta'lim jarayonida uni samarali integratsiyalash masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot davomida jadid pedagogik merosining tarixiy-konseptual asoslari, vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishdagi strategik yondashuvlari va zamonaviy ta'lim amaliyotida qo'llanilishi ilmiy tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Vatanparvarlik pedagogikasi va jadid pedagogik merosi masalalari bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilganda bir necha muhim jihatlar ajralib turadi. Birinchidan, milliy ma'rifat va vatanparvarlikni shakllantirish jarayoni o'qituvchi kasbiy tayyorgarligining ajralmas qismi sifatida ko'riladi (Islomov, 2018; Karimov, 2020). Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish nafaqat tarixiy bilimlarni yetkazish, balki axloqiy, estetik va madaniy qadriyatlarni shakllantirish orqali amalga oshiriladi.

Ikkinchidan, jadid pedagogik merosi pedagogik yondashuvlarning ilg'or tajribasi sifatida o'rganilgan. Jadidlar ta'limni shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy faollik va milliy ongni uyg'otish vositasi sifatida ko'rgan. Ularning didaktik metodlari, interaktiv usullar va tarbiyaviy masalalarni yechishdagi tizimli yondashuvi bugungi kunda ham pedagogik amaliyotda ahamiyatini yo'qotmagan (Raximov, 2019; Tursunov, 2021). Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda jadid pedagogik merosi zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi potentsiali jihatlari, xususan, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirishdagi roli alohida ta'kidlangan (Saidova, 2022).

Uchinchidan, vatanparvarlik kompetensiyasini o'rgatishning samarali usullari va metodik tavsiyalari borasida xalqaro va mahalliy tadqiqotlar tahlil qilingan. Masalan, milliy qadriyatlarni o'rgatishda interaktiv, loyihaviy va muammoli o'qitish usullari samara beradi, bu esa o'qituvchining shaxsiy tajribasi va pedagogik mahoratini rivojlantirishga xizmat qiladi (Johnson, 2017; Ahmedov, 2020). Shu nuqtai nazardan, jadid pedagogik merosini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish pedagogik jarayonda yangi samarali yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Shunday qilib, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirishda jadid pedagogik merosi nafaqat tarixiy va nazariy asos bo'lib xizmat qiladi, balki zamonaviy pedagogik amaliyotda konkret metodik yechimlar ishlab chiqish imkoniyatini beradi.

Ushbu tadqiqotda pedagogik va tarixiy-nazariy metodlar birlashtirilgan. Ilmiy ishning metodologik asosini quyidagi yondashuvlar tashkil qiladi:

1. Tahliliy-metodik yondashuv – jadid pedagogik merosi va vatanparvarlik pedagogikasi bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni chuqur o'rganish va tahlil qilish orqali ilmiy asos yaratish.

2. Taqqoslash metodi – jadid pedagogik yondashuvlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan solishtirish, ularning samaradorligini baholash.

3. Empirik metodlar – so'rovnoma, intervyu va kuzatuv orqali bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllanishini o'rganish. Bu metod bo'yicha o'quv jarayoni va tarbiyaviy mashg'ulotlarda jadid pedagogik merosini qo'llash natijalari tahlil qilinadi.

4. Integratsion metod – tarixiy, pedagogik va didaktik bilimlarni birlashtirib, vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirish jarayonini tizimli o'rganish.

Metodologik jihatdan tadqiqot nazariy-analitik va amaliy yo'nalishlarni uyg'unlashtiradi. Nazariy qismda jadid pedagogik merosining tarixiy, nazariy va metodologik asoslari tahlil qilinadi, amaliy qismda esa bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishning samarali pedagogik usullari aniqlanadi.

NATIJALAR

Ushbu tadqiqot doirasida olib borilgan nazariy va empirik tahlillar bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirish jarayonida jadid pedagogik merosining ahamiyatini aniq ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy jihatlarni ochib berdi. Analitik tahlil shuni ko'rsatdiki, jadidlar pedagogik yondashuvlari – shaxsiy rivojlanish, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya va jamiyatga sodiqlikni birlashtirgan tizim sifatida – bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asosini tashkil qiladi. Jadidlar tomonidan ishlab chiqilgan tarbiyaviy metodlar, didaktik yondashuvlar va interaktiv ta'lim usullari bugungi kunda ham pedagogik samaradorlikni ta'minlaydigan vosita sifatida xizmat qiladi. So'rovnomalar, intervyular va kuzatuvlar natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik ko'rsatkichlari jadid pedagogik merosiga bog'liq holda sezilarli darajada oshadi. Jumladan. Tarixiy va madaniy materiallarni o'rganishda **faollik darajasi 28–32%**ga oshdi. Milliy qadriyatlar, axloqiy va ijtimoiy normalarga bo'lgan hurmat ko'rsatkichlari 27% ga oshgan. Pedagogik amaliy mashg'ulotlar davomida o'zini vatanparvar sifatida namoyon etish darajasi 25% ga oshgan. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, jadid pedagogik merosini zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish – loyihaviy ishlanmalar, interaktiv metodlar va muammoli o'qitish orqali – bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini samarali rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu yondashuv natijasida o'quvchilar bilim, ko'nikma va axloqiy-ijtimoiy kompetensiyalarini birlashtirgan kompleks ko'rsatkichlarni namoyon qiladilar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik

kompetensiyasini shakllantirishda jadid pedagogik merosiga asoslangan metodik tavsiyalar samarali bo'ladi. Bu tavsiyalar:

- o Tarixiy ma'lumotlarni interaktiv va loyiha asosida o'rgatish;
- o Milliy qadriyatlarni shakllantirishda shaxsiy namuna va pedagogik dialogdan foydalanish;
- o Axloqiy va estetik komponentlarni o'quv jarayoniga integratsiyalash.

Shu bilan birga, natijalar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilar o'qituvchilik kasbining nafaqat bilim uzatish, balki milliy ma'naviyat va vatanparvarlikni tarbiyalash yo'nalishida javobgarlikni anglash darajasi ortgan.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari bo'yicha olib borilgan muhokama shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini shakllantirish jarayonida jadid pedagogik merosi nafaqat nazariy asos sifatida, balki amaliy pedagogik strategiya sifatida ham samarali hisoblanadi. Nazariy tahlil va empirik kuzatuvlar natijasida quyidagi ilmiy xulosalar aniqlandi. Tadqiqot ko'rsatdiki, jadidlar tomonidan ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar – loyihaviy o'qitish, interaktiv metodlar va muammoli vazifalar – bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishda yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Bu esa, pedagogik jarayonda tarixiy merosni amaliy vosita sifatida qo'llashning muhimligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik kompetensiyasi kompleks ko'rinishga ega bo'lib, u bilim, ko'nikma va axloqiy-estetik komponentlardan iborat. Jadid pedagogik merosini o'rgatish orqali bo'lajak o'qituvchilar:

- o Milliy tarix va madaniyatga oid bilimlarni mustahkamlaydi;
- Axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyatni angelaydi;
- Shaxsiy va professional namuna orqali tarbiyaviy jarayonlarni samarali boshqaradi.

Empirik tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchilar bilan olib borilgan interaktiv mashg'ulotlar va loyiha asosidagi o'qitish metodlari vatanparvarlik ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshiradi. Bu holat, jadid pedagogik merosining faol o'qitish va shaxsiy namuna orqali tarbiyaviy ta'sirini amalda isbotlaydi.

Tadqiqotdan kelib chiqqan holda, bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishda quyidagi metodik tavsiyalar samarali deb topildi:

- o Tarixiy va madaniy materiallarni interaktiv, loyiha asosida o'rgatish;
- o Axloqiy va estetik qadriyatlarni shakllantirishda pedagogik dialog va shaxsiy namuna metodlaridan foydalanish;
- o Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy va jamiyatga xizmat qilishga yo'naltiruvchi pedagogik vazifalarni tizimli joriy etish.